

Ново движење на отпорот

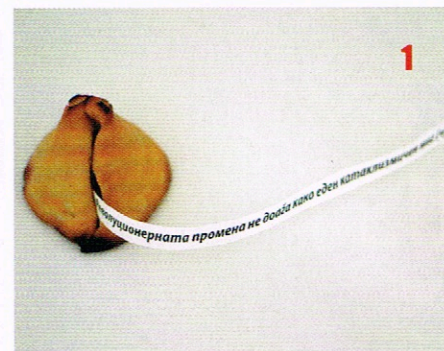
Творејќи локално во општество со прилично ригидна културна политика, а истовремено реагирајќи на глобалните предизвици кои де факто се интегрален дел од нашиот колективен идентитет, е вештина еднаква на еквилибристика без заштитна жица

Пишува Игор Тошевски

До скоро, бевме сведоци на ревитализацијата на уметничкиот (ликовен) колектив преку групни и ретроспективни изложби (Витни музејот, 2006 година; Зеро во Националната галерија на Македонија, 2009 и др.). Ова донекаде произлезе и од очигледната заситеност на уметничкиот пазар од сеопштата присутност на уметникот како индивидуалец-гениј, со што уметноста повторно влезе во опасноста да стане мистификувана и идеализирана. Историски гледано, феноменот на уметничкиот колектив е речиси секогаш тесно врзан со бурните политичко-економски превирања засилени веќе во почетокот на 20-тиот век, во самиот зародиш на модерната епоха (фовисти, Синиот јавач, Де Стил и др.). Од тогаш, појавата на многубројни ликовни групи е сè повеќе карактеризирана со сеопштиот повик за социо-политички промени и тенденцијата на формирање на супкултурни, андерграунд-движења како алтернатива на етаблираните конзервативни норми. Ова беше најочевидно во 1960-тите години каде групите станаа здружено предупредување на опасноста од притисоците на империјализмот, моралните стеги или технолошката деструкција. Истовремено, ангажманот на групите како Флуксус, Кобра, Зеро (Германија), Медијала, Горгона и други, во голема мера беше и истражување на самиот ликовен јазик и на улогата на уметноста како фактор во изнаоѓањето на нови форми во комуникација и репозиционирање во однос на политичките и идеолошките ставови воопшто.

Веќе следната генерација на колективи ја надградија својата стратегија засновајќи ја повеќе врз конкретно политичко дејствување, интервенции во јавниот простор, манипулирање со масовните медиуми и употреба на комерцијалните средства како моќна врска помеѓу авторот и публиката. Улогата на цела една лепеза колективи, како Герила девојки, ПАД, Генерална идеја, Колаб, РЕПОхистори и други, сега беше да се расветлат прашањата врзани за интеркултурните модели, сексуалната еманципација, правата на половите, малцинските права итн. Истовремено, со распаѓањето на Источниот блок, искрснаа сосем нови и автентични предизвици. Најекспониран пример се секако ИРВИН од Словенија, чиј премиси беа засновани врз изумот на „ретро-авангардата“, односно „погледот кон иднината преку призмата на минатото“. Општо земено, централна улога во творештвото кај речиси сите овие колективи во 1980-тите и 1990-тите години беше радикалната политика.

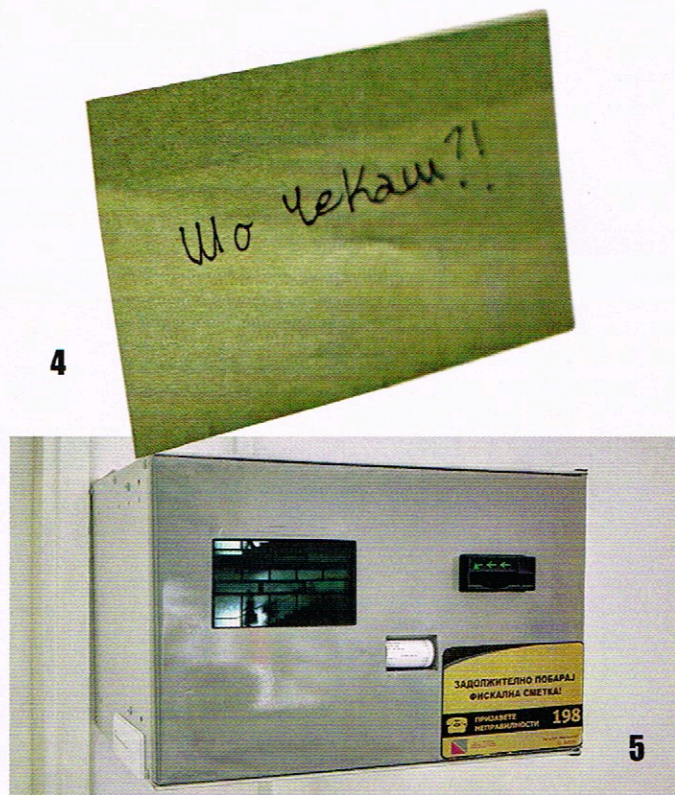
Една од горечките теми со кои уметноста се соочува е секако прашањето врзано за идентитетот. Ова стана уште порелевантно со експанзијата на капитализмот и експлозивниот развој на интернетот со кои драстично се сменија комуникациските структури кои му беа иманентни. Глобализацијата сериозно придонесе во размножувањето на социјалните мрежи и ултраефикасната комуникација, па така сликата (идејата) стана бесконечно паѓа мултиплицирана, а пораката достапна до виртуелно секој агол од планетата. Од овие причини, логично се јави потребата од радикално нови форми на здружена акција. Еден од поинтересните примери е колективот наречен 0100101110101101.ORG, чие дејствување тие самите го крстија „медиумски активизам“. Еден од нивните

проекти беше креирање и дистрибуција на бенигнен компјутерски вирус како уметничко дело. Во друга нивна акција, тие ја пробија веб-страницата на Најк корпорацијата, вметнувајќи псевдо официјална најава дека компанијата планира да ги преименува и реконструира градските плоштади во главните градови низ светот. Ефектот на ваквите субверзивни акции беше многу посилен отколку формалниот галериски пристап. Други групи, пак, ги поместуваа етаблираните сфаќања за уметноста (или уметникот) уште подалеку, во сферите на политичкиот активизам, научниот експеримент или историските контексти. Таков е случајот со Критичкиот арт ансамбл (Critical Art Ensemble), чие творештво се заснова врз фактот дека информацијата е моќ и дека таа е достапна преку уникатната комбинација на науката и естетиката. Нивните предлошки за јавни споменици засновани врз економските дисрепанции или редизајн на јавниот превоз како подвижни радиостаници станаа инспирација за реорганизирањето на урбаните заедници во светот.

КООПЕРАЦИЈА ВСУШНОСТ ВООПШТО И НЕ СЕ ДЕКЛАРИРА КАКО ЛИКОВНА ГРУПА ТУКУ КАКО ИНИЦИЈАТИВА, НО ОНА ШТО СЕКАКО ГИ ОБЕДИНУВА Е ПОТРЕБАТА ЗА ОДГОВОР НА СОСТОЈБИТЕ ВО КУЛТУРАТА, КОЈА ДЕ ФАКТО ОСТАНУВА ИНЕРТНА ВО ОДНОС НА СОВРЕМЕНИТЕ ПРАКТИКИ

Треба да се укаже и на тоа дека колективното создавање уметност во никој случај не подразбира автоматско генерирање на радикализам (каков што впрочем беше примерот со групата Зеро од Скопје). Но, ако говориме од позицијата на „ангажирана“ уметност, ликовните колективи денес се сепак соочени со одговорната задача да реагираат на осцилациите кои ги обликуваат темелите на општеството од кое тие самите произлегуваат. Впрочем, денешницата стана уште повеќе обременета со опасности од тероризам, епидемии, еколошки катастрофи, сиромаштија и невработеност, неизвесноста поради реалната можност за почеток на некој локален конфликт или глобална војна. Економската криза од пред неколку години беше само врв од сантата мраз чиј вистински ефект дури сега почнуваме со ужас да го увидуваме. АКТА виса над нас како мечот на Дамокле, предупредувајќи дека и светската интернет-мрежа може утре да биде ставена под строг надзор и контрола. Од таму уште поголемата оправданост на формирањето на колаборации и асоцијации чие дејствување може само да ја зајакне демократизацијата на креативните структури.

Здружувања во контекст на уметничкото дејствување на овие простори не биле невообичаени (види: В. Величковски „Уметничките групи во Македонија“, издадена од МСУ, 2003). Потребата да се надмине дотогашното естетско гледиште и да се наметнат нови перспективи во однос на домашната ликовна сцена беше насушна потреба, па дури, би рекол, и политички став по себе. Она што останало од овој период е важен дел од ткивото на нашиот современ културен идентитет и сосем е легитимно потпирањето врз овие искуства денес. Но, како стојат работите кај нас сега?

Релативното ограничено, но плодно егзистирање на Арт институтот, група творци собрани во единствен простор (по кого се именуваа), за момент потсети дека сепак не е сè загубено. Нивните спорадични изложби беа до некаде реминисцентни на анархичните настапи на Зеро во 1980-тите. Сепак, во нивното творештво не беше видлива јасна идеја, ниту во естетскиот израз, а уште помалку во артикулирањето на прашања врзани за глобалните агенди. Една од најинтригантните појави во ликовниот свет кај нас се ОПА (Опсесивно посесивна агресија), дует на автори чија стратегија е синтезата на уметноста со технологијата во преиспитувањето на социо-политичките и институционални контрадикции. Нивното творештво вклучува перформанс, видео или создавање на документарни филмови чија тема го става гледачот во подвоена состојба соочен со лажниот спектакл на виртуелниот свет. Во најново време, уште една група автори (меѓу кои ОПА и авторот на текстов) се имаат собрано заеднички во обидот да создадат поместување во досегашната пракса, барем во поглед на јавното изложување. Како што се објаснува во памфлетот издаден по повод нивната прва групна изложба, КООПЕРАЦИЈА се залагаат за дејствување вон конзервативните институционални норми воспоставени од една централизирана културна политика. Колективот всушност воопшто и не се декларира како ликовна група туку како иницијатива, но она што секако ги обединува е потребата за одговор на состојбите во културата која де факто останува инертна во однос на современите практики. Нивната тактика на блицкриг-поставки во привремено достапни простори е

КОЛЕКТИВНОТО СОЗДАВАЊЕ УМЕТНОСТ ВО НИКОЈ СЛУЧАЈ НЕ ПОДРАЗБИРА ГЕНЕРИРАЊЕ РАДИКАЛИЗАМ КАКОВ ШТО, ВПРОЧЕМ, БЕШЕ ПРИМЕРОТ СО ГРУПАТА ЗЕРО ОД СКОПЈЕ

Автори на делата од изложбата на групата „Кооперација“

- 1 Георге Јовановиќ
- 2 Филип Јовановски
- 3 Игор Тошевски
- 4 Никола Узуновски
- 5 ОПА

отстапување од безбедните формули на изложување во рамките на т.н. национална програма, нудејќи притоа сосем нов начин на перципирање на делата преку самиот простор.

Би заклучил дека приоритетна задача на денешните колективи ќе мора да остане фокусот врз интерпретација и критичкото соочување со општествените агенди, како од локално така и од глобално значење, доколку им е важно да го остварат преместувањето помеѓу уметноста и животот. Што се однесува до нашите простори, ова воопшто не ја олеснува работата. Творејќи локално во општество со прилично ригидна културна политика, а истовремено реагирајќи на глобалните предизвици кои де факто се интегрален дел од нашиот колективен идентитет, е вештина еднаква на еквилибристика без заштитна жица. Затоа не е чудно што иницијативата на создавање независни ликовни колективи засега е сè уште срамежлива појава. Сепак, живеејќи во свет на поделености, колаборацијата во контекст на уметнички задруги или групи станува неопходност во име на ефикасното соочување со предизвиците на глобализацијата на кои наидува современата уметност денес. ■